

Scholing zzp'ers heeft geen effect op bedrijfsresultaten

Steeds meer Nederlanders zijn werkzaam als zzp'er. Het is opvallend dat zij minder tijd aan scholing dan werknemers. Scholing kan immers belangrijk zijn om het menselijk kapitaal op peil te houden. Welk effect heeft dat op hun ondernemingsresultaten?

BRAM HOGENDOORN

Onderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam (UvA)

WIM GROOT

Hoogleraar aan de UvA en de Universiteit Maastricht

HENRIËTTE MAASSEN VAN DEN BRINK

Hoogleraar aan de UvA

De Nederlandse overheid stimuleert zelfstandigheid en ondernemerschap met behulp van belastingregelingen, behoud van het recht op bepaalde uitkeringen tijdens de startfase van de onderneming, en relatief lage administratieve lasten (CPB, 2010). Evenals verschillende buitenlandse overheden beoogt zij hiermee meer ondernemerschap, een flexibelere arbeidsmarkt en meer werkgelegenheid te realiseren.

Mede daardoor is het aantal zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) de afgelopen decennia meer dan verdubbeld. Waren er in 1996 in Nederland nog slechts 330.000 mensen voornamelijk werkzaam als zzp'er (CBS, 2014), tegen 2016 was dit aantal gegroeid tot 890.000 (CBS Stat-Line). Als aandeel in de werkzame beroepsbevolking betekent dit een groei van 6,2 naar 12,5 procent.

Net als voor werknemers, kan het voor zzp'ers belangrijk zijn om het menselijk kapitaal op peil te houden door middel van scholing. Onderzoek onder werknemers heeft laten zien dat scholing leidt tot hoger loon. Geschat wordt dat de gemiddelde bedrijfsgerelateerde cursus tot een loonsverhoging van 2,6 procent leidt (Haelermans en Borghans, 2012). Als een bedrijfsgerelateerde cursus net zo lang zou duren als een jaar schoolonderwijs, dan zou het rendement zelfs uitkomen op 30,4 procent.

Afgezet tegen deze bevindingen, is het opvallend dat zzp'ers substantieel minder tijd aan scholing besteden dan werknemers. In 2014 had 36 procent van de zelfstandigen werkgerelateerde scholing gevolgd in de twee voorafgaande jaren, tegen 41 procent van de werknemers (SCP, 2016). Een mogelijke oorzaak van dit verschil is dat zelfstandigen minder baat hebben bij scholing. Ook het feit dat zelfstandigen zelf voor de kosten moeten opdraaien, kan een reden zijn waarom zij zich minder vaak laten scholen.

In tegenstelling tot werknemers, is er niettemin weinig bekend over de effecten van scholing wat betreft zzp'ers.

Literatuuronderzoek uit geïndustrialiseerde landen laat zien dat scholing middelgrote, positieve effecten heeft op ondernemingsuitkomsten (Martin et al., 2013; Sluis et al., 2008; Unger et al., 2011). De onderzochte studies zijn echter niet experimenteel van aard, waardoor er niet met zekerheid is vast te stellen of de gevonden effecten een causaal verband weergeven. Uit literatuuronderzoek onder (quasi-)experimentele studies in ontwikkelingslanden blijkt dan ook dat scholing nauwelijks effect heeft (Cho en Honorati, 2014; Grimm en Paffhausen, 2015). Het nadeel van deze laatste studies is dan weer dat de arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden niet te vergelijken is met die in geïndustrialiseerde landen.

SELECTIE VAN BESTAAND ONDERZOEK

Om meer inzicht te krijgen in de effecten van scholing voor zzp'ers, voeren we een literatuuronderzoek uit, bestaande uit een systematisch overzicht van reeds uitgevoerde studies. We richten ons daarbij alleen op (quasi-)experimentele studies uit geïndustrialiseerde landen.

Scholing is breed gedefinieerd en omvat zowel formeel schoolonderwijs als ondernemerscursussen. De uitkomsten zijn ook breed gedefinieerd en omvatten de winst uit onderneming, inkomen en groei in termen van personeel. We richten ons niet op de overlevingskansen van het bedrijf, omdat beëindiging van een onderneming niet altijd duidt op een gebrek aan succes. Om in aanmerking te komen voor het literatuuronderzoek, moet de studie experimenteel of quasi-experimenteel van aard zijn, betrekking hebben op een land in de EU of OESO, en vóór 2017 gepubliceerd zijn in een Engelstalig vakblad met *peer review*. In principe bestaan alle steekproeven in de geselecteerde publicaties alleen uit ondernemers zonder personeel, maar een enkele keer komt het voor dat een steekproef zowel zzp'ers als kleine ondernemers met personeel omvat. In eerste instantie zijn er 129 publicaties geselecteerd, waarvan er uiteindelijk 21 voldoen aan onze criteria.

BESCHRIJVING VAN DE GEVONDEN PUBLICATIES

De geselecteerde publicaties zijn zeer divers. Doelgroepen van de studies vallen ruwweg uiteen in drie categorieën, namelijk reeds actieve kleine ondernemers, werklozen en mensen die minder uren werken dan ze zouden willen of op

Dit artikel is gebaseerd op Hogendoorn et al. (2017). De bronvermeldingen van de artikelen die zijn meegenomen in het literatuuronderzoek staan bij de online versie van dit artikel.

een te laag niveau (*underemployment*), en middelbare scholieren. De scholingsmaatregelen bestaan ook uit drie globale categorieën, namelijk bedrijfstraining en bedrijfsadvies, formeel onderwijs, en ondernemerschapsonderwijs. De meest voorkomende uitkomstmaat is het inkomen, gevolgd door bedrijfsresultaat en groei van het personeelsbestand.

In ongeveer de helft van de publicaties wordt onderzocht of effecten verschillen per doelgroep. Verrassend genoeg worden de duur en intensiteit van de interventies vaak niet expliciet genoemd. Dit maakt het moeilijker om de interventies te vergelijken. De meeste studies maken gebruik van instrumentele variabelen, hoewel andere

methoden ook voorkomen. Nametingen vinden plaats tussen één jaar en zestien jaar na dato. De steekproefgrootte varieert sterk.

RESULTATEN

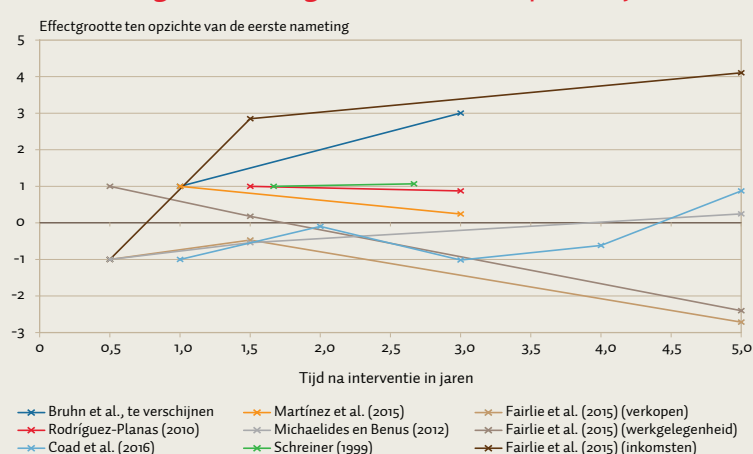
Het voornaamste resultaat is dat de meeste studies geen statistisch significant effect vinden (tabel 1). Scholing lijkt dus geen effect te hebben op het bedrijfsresultaat, het inkomen of het personeelsbestand. En waar wel een effect wordt gevonden, is dit zwak of zeer zwak. In één studie wordt er zelfs een negatief effect gevonden; bedrijfstraining leidt in dat geval tot een lager inkomen.

Uitgesplitst naar interventietype, zijn de resultaten als volgt. De enige studie naar ondernemerschapsonderwijs op een middelbare school vindt geen effect op het ondernemersinkomen zestien jaar na de interventie. Bedrijfstraining en bedrijfsadvies lijken ook nauwelijks effecten te hebben. Alleen formeel onderwijs komt consistent naar voren als een effectieve maatregel, met een positief effect op het inkomen en het bedrijfsresultaat. Toch zijn ook deze effecten klein. Bovendien dient te worden opgemerkt dat studies naar formeel onderwijs grotere steekproeven gebruiken, waardoor de kans op het vinden van een statistisch significant effect groter is.

We vinden geen aanwijzingen voor effectverschillen tussen doelgroepen, noch voor de rol van de interventieduur. Dit heeft enerzijds te maken met het kleine aantal opgenomen publicaties en anderzijds met de onvolledige informatieverstrekking door de onderzoekers.

Idealiter hebben interventies langdurig positieve effecten. Anderzijds zou het enige tijd kunnen duren voordat

Verandering van effectgrootte na verloop van tijd **FIGUUR 1**

Bron: Hogendoorn et al. (2017)

Interventies en uitkomsten

TABEL 1

Auteurs	Doelgroep	Interventie	Bedrijfsresultaat	Personeelsbestand	Inkomen	Methode	Steekproefgrootte
Elert et al., 2015	Middelbare scholieren	Ondernemerschapsonderwijs			o	Matching	211.754
Bruhn et al., te verschijnen	Ondernemers	Bedrijfstraining en -advies	o	+		RCT	285
Coad et al., 2016	Startende ondernemers	Bedrijfstraining en -advies	o			Matching	1.565
Georgiadis en Pitelis, 2014	Ondernemers	Bedrijfstraining en -advies	o			RCT	430
Fairlie et al., 2015	Startende ondernemers	Bedrijfstraining en -advies	o	o	o	RCT	2.795
Fajnzylber et al., 2009	Ondernemers	Bedrijfstraining en -advies			o	Matching	4.480
Martínez et al., 2015	Werklozen en underemployed	Bedrijfstraining en -advies			o	RCT	1.336
Meager et al., 2003	Werkloze jongeren	Bedrijfstraining en -advies			-	Matching	377
Michaelides en Benus, 2012	Startende ondernemers	Bedrijfstraining en -advies			o	RCT	2.979
Rodríguez-Planas, 2010	Underemployed en net afgestudeerden	Bedrijfstraining en -advies			o	Matching	1.311
Rodríguez-Planas en Benus, 2010	Underemployed en net afgestudeerden	Bedrijfstraining en -advies			o	Matching	1.311
Schreiner, 1999	Werklozen	Bedrijfstraining en -advies			o	RCT	1.365
Grilli et al., 2014	Ondernemers	Formeel onderwijs	o			IV	338
Iversen et al., 2011	Ondernemers	Formeel onderwijs	+			IV	26.116
Iversen et al., 2016	Ondernemers	Formeel onderwijs	+			IV	49.598
Parker en Van Praag, 2006	Ondernemers	Formeel onderwijs	+			IV	370
Fossen en Büttner, 2013	Ondernemers	Formeel onderwijs			x	IV	66.389
García-Mainar en Montengua-Gómez, 2005	Ondernemers	Formeel onderwijs			+	IV	6.528
Tokila en Tervo, 2011	Ondernemers	Formeel onderwijs			+	IV	11.359
Van Praag et al., 2013	Ondernemers	Formeel onderwijs			+	IV	1.052
Williams, 2003	Ondernemers	Formeel onderwijs			o	IV	176

+ positief effect, o niet significant, - negatief effect, x significantie niet beschikbaar.
RCT = gerandomiseerd onderzoek met controlegroep, IV = instrumentele variabelen.

Bron: Hogendoorn et al. (2017)

de interventies effect sorteren. Daarom bekijken we of de effecten toenemen, aanhouden of afzwakken met het verstrijken van de tijd. Hiervoor gebruiken we de studies waarin meerdere vervolgmetingen zijn uitgevoerd. De effectgrootte tijdens de eerste nameting krijgt waarde +1 bij een positief effect en waarde -1 bij een negatief effect. We delen, voor iedere studie, de effectgrootte door de studie-specifieke effectgrootte tijdens de eerste nameting. Ten gevolge hiervan is de effectgrootte tijdens de eerste nameting altijd 1, en geven latere effectgroottes de relatieve verandering weer. Daarbij wordt er geen rekening gehouden met statistische significantie. De resultaten wijzen niet in een duidelijke richting. Er zijn studies waarin het effect toeneemt, waarin het effect afneemt, en waarin het effect omkeert (figuur 1).

KOSTENEFFECTIVITEIT

Gegeven dat scholing geld kost, is de kosteneffectiviteit onder de loep genomen. Dit is gedaan door de hoeveelheid gevolgde scholing in de onderzoeksgroep te vergelijken met de controlegroep. Enerzijds is het mogelijk dat niet iedereen in de onderzoeksgroep de beoogde scholing heeft gevolgd. Anderzijds is het mogelijk dat personen in de controlegroep elders scholing hebben gevolgd, buiten het experiment om. Hoe kleiner het verschil in gevolgde scholing tussen beide groepen, des te ineffectiever is de interventie. Blijkbaar is de interventie dan niet nodig om zzp'ers aan te zetten tot het volgen van scholing. Op basis van het kleine aantal studies dat hier voldoende informatie over verstrekt, lijkt de *deadweight loss* inderdaad substantieel te zijn. Wij schatten dat 19 tot 74 procent van de middelen voor scholing naar zzp'ers gaat die ook zonder deze subsidie scholing hadden gevolgd.

CONCLUSIE

Er is slechts beperkt onderzoek gedaan naar de effecten van scholing onder zzp'ers. Uit bestaande (quasi-)experimentele publicaties over zzp'ers uit geïndustrialiseerde landen, kan niet worden geconcludeerd dat scholing tot betere ondernemingsuitkomsten leidt. Bovendien lijken de bestudeerde maatregelen samen te gaan met een grote *deadweight loss*, en dus met een verspilling van middelen. Eerdere evaluaties van soortgelijke maatregelen voor werklozen en kleine werkgevers kwamen tot schattingen in dezelfde orde van grootte (Abramovsky et al., 2005; Devins en Johnson, 2003; Hidalgo et al., 2014).

Indien de geselecteerde publicaties een goede weergave zijn van de daadwerkelijke effecten, dient er een verklaring te worden gezocht voor de zwakke effecten. Een eerste mogelijke verklaring is dat scholingsmaatregelen niet

genoeg inspelen op de specifieke behoeftes van de zzp'er. Een andere mogelijkheid is dat de maatregelen te kort duren om effect te sorteren. Daarnaast zou de selectie van deelnemers aan sommige interventies ervoor gezorgd kunnen hebben dat alleen de minst bekwame zzp'ers deelnemen. Het is evenwel mogelijk dat scholing hoge alternatieve kosten met zich meebrengt, zoals het verlies van klanten. Tevens zou het kunnen dat zzp'ers impliciete contracten aangaan met hun opdrachtgevers. Wellicht worden zij door hun opdrachtgevers gescreend, waarbij extra scholing een signaal van onkunde afgeeft. Deze en andere verklaringen kunnen in de toekomst verder worden onderzocht. Gezien de steeds grotere rol van het zzp-schap op de Nederlandse arbeidsmarkt, hopen wij dat ons literatuuronderzoek daar een eerste aanknopingspunt voor biedt.

LITERATUUR

- Abramovsky, L., E. Battistin, E. Fitzsimons et al. (2005) The impact of the employer training pilots on the take-up of training among employers and employees. *Institute for Fiscal Studies Research Report*, RR694.
- CBS (2014) *Achtergrondkenmerken en ontwikkelingen van zzp'ers in Nederland*. Den Haag/Heerlen: CBS. Te vinden op www.cbs.nl.
- Cho, Y. en M. Honorati (2014) Entrepreneurship programs in developing countries: a meta regression analysis. *Labour Economics*, 28, 110–130.
- CPB (2010) *A decomposition of the growth in self-employment*. Den Haag: CPB. Te vinden op www.cpb.nl.
- Devins, D. en S. Johnson (2003) Training and development activities in SMEs: some findings from an evaluation of the ESF Objective 4 programme in Britain. *International Small Business Journal*, 21(2), 213–228.
- Grimm, M. en A.L. Paffhausen (2015) Do interventions targeted at micro-entrepreneurs and small and medium-sized firms create jobs? A systematic review of the evidence for low and middle income countries. *Labour Economics*, 32, 67–85.
- Haelermans, C. en L. Borghans (2012) Wage effects of on-the-job training: a meta-analysis. *British Journal of Industrial Relations*, 50(3), 502–528.
- Hidalgo, D., H. Oosterbeek en D. Webbink (2014) The impact of training vouchers on low-skilled workers. *Labour Economics*, 31, 117–128.
- Hogendoorn, B., W. Groot en H. Maassen van den Brink (2017) *Human capital and entrepreneurial performance in industrialized countries: a systematic review of (quasi-)experimental studies*. TIER Working Paper, 17/05.
- Martin, B.C., J.J. McNally en M.J. Kay (2013) Examining the formation of human capital in entrepreneurship: a meta-analysis of entrepreneurship education outcomes. *Journal of Business Venturing*, 28(2), 211–224.
- SCP (2016) *Aanbod van arbeid*. Den Haag: SCP. Te vinden op www.scp.nl.
- Sluis, J. van der, M. van Praag en W. Vijverberg (2008) Education and entrepreneurship selection and performance: a review of the empirical literature. *Journal of Economic Surveys*, 22(5), 795–841.
- Unger, J.M., A. Rauch, M. Frese en N. Rosenbusch (2011) Human capital and entrepreneurial success: a meta-analytical review. *Journal of Business Venturing*, 26(3), 341–358.

In het kort

- ▶ Het aantal zzp'ers is toegenomen, maar zzp'ers doen relatief weinig aan scholing.
- ▶ Het is niet bewezen dat scholing van zzp'ers tot betere ondernemingsuitkomsten leidt.
- ▶ Scholing-bevorderende maatregelen hebben een grote *deadweight loss*.